

TELEGRAFUL ROMAN.

Are Marțea, Joi și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru strălătatate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei arhidieceșane Sibiu, strada Măcelarilor 47
Correspondențele sînt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 43.
Epistole nefrancate se refușă. — Articuli nepubliceți nu se înapoiază.

INSERTIUNILE

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru
fie-care publicare.

Atențiune!

Timpul reclamarilor electorale au sosit! Atragem atențiunea celor ce se cuvine, să fie cu băgare de seamă, ca nici un îndreptățit de a fi alegător, să nu rămână neintrodus în listele electorale.

Nr. 2354. Plen.

Cerculariu

cătră toate oficiile protopresbiterale din arhidieceșca transilvană.

La 16/28 a luni curente Iunie 1883 se împlinesc zece ani dela moartea fericitului predecesor al meu arhiepiscop și metropolit Andreiu Baron de Șaguna, a căruia memoria se păstrează și se va păstra pentru totdeauna cu pietate în inimile românilor ortodocși, cari cunosc și știu apretia rezultate mari și binefăcătoare ale arhiepiscopiei fericitului.

Conduc de simțul viu al recunoștinței față de virtuțile sublime și de meritele nesterse ale acestui mare bărbat, de asemenea și de simțul dureros al pierderii mari, ce prin moartea lui avu să o sufere acum zece ani biserica și națiunea noastră, — Consistoriul arhidieceșcan află de bine: ca la împlinirea primului ciclu de zece ani dela moartea neuitatului meu arhiepiscop și metropolit Andreiu un parastas solen, căruia îi va premerge în oarele dela 8 până la 10 ritualele comune ale Țării și anume sânta liturgie în biserica cea mare de acolo.

Spre scopul acesta Joi la 16/28 Iunie a. c. precis la 10 oare înainte de meazădi, cu ajutorul lui Dumnezeu sub conducerea mea personală, în prezența și respective cu asistența întregului personal al consistoriului arhidieceșcan și al seminarului nostru Andreian, precum și a altor participanți de toată starea și etatea, se va celebra în unitate comună Reșinari, la mormântul fericitului predecesor al meu arhiepiscop și metropolit Andreiu un parastas solen, căruia îi va premerge în oarele dela 8 până la 10 ritualele comune ale Țării și anume sânta liturgie în biserica cea mare de acolo.

Atrag prin cerculariul acesta atențiunea clerului și poporului din întreaga arhidieceșca la aceasta și de tristă serbare, în cea speranță: că precum în urma instrucțiunilor date de aici s'a urmat în cei nouă ani din urmă, așa și acum la împlinirea unui deceniu dela moartea fericitului, în fiecare biserică parochială din arhidieceșca noastră să

se țină parastas solen pentru odichna aceluiași repausat arhiepiscop și metropolit Andreiu, și adevărat decă nu chiar în aniversaria morții, carea în acest an e o zi de lucru, negreșit în Dumineca ce va urma, decă în 19 Iunie vechiu.

Tot odată mă aflu îndemnat a atrage atențiunea publicului nostru bisericesc în special și la aceea: că mult ar contribui la solenitățile parastasului de zece ani, care se va celebra Joi în 16/28 Iunie a. c. la mormântul repausatului în comuna Reșinari, decă clerul și poporul nostru, mai ales inteligența superioară, și din locuri mai îndepărtate ar participa la acest parastas într'un număr cât se poate mai însemnat, ca așa manifestările devoțiunii noastre față de memoria neuitatului arhiepiscop să fie deamă de marele nume al aceluia.

Oficiile protopresbiterale sînt pofite a distribui cu posibilitate celeritate câte un exemplariu din acest cerculariu la singuraticile parochii din tracturile lor spre scire și acomodare.

Sibiu, din ședința plenară a consistoriului arhidieceșcan, ținută la 4 Iunie, 1883.

Miron Romanul m. p.,
archiepiscop.

Cum se face statistica în Ungaria.

Oameni, cari au avut puțin de a face cu foaia noastră și îi cunosc și mai puțin atitudinea și conduita, întâlnindu-se cu numărul acesta, s'ar pute să ajungă la credința, că voim să stărnim cu cuvintele din frunte curiozitatea cetitorului. Nici de cum. În statul, în care trăim astăzi e și greu a stărni curiozitatea prin o întrebare așa de „inofensivă”. Sînt altele mai grave, care în Ungaria sînt cu puțință și nu mai suprimă pe nimeni. N'am avut așa dară alta de gând, când ne-am pus întrebarea de mai sus, decă să mai înregistrăm și să mai constatăm un lucru, care nu credem, că se mai întimplă între oameni civilizați în toată lumea aceasta.

Este știut, că la anul 1880 s'a conscris populațiunea statului unguresc mai în urmă. Este știut, că după datele oficiale a le biroului central de statistică din Budapesta, elementul maghiar este socotit preste 6 milioane și vre-o câteva sute de mii.

Cu cifra aceasta se face apoi paradă multă. Se scrie cu toate ocaziunile, că ea îndreptătesce elementul maghiar, ca, relativ, cel mai numeros, între celelalte naționalități conlocuitoare, să aibă conducerea.

Cu toate că pentru conducere nu se cere numai superioritatea numărului, ne îndoim și în veracitatea cifrelor oficiale ale biroului statistic unguresc.

Avem cuvânt să ne îndoim în sinceritatea datelor biroului central statistic și avem cuvânt a presupune, că cifrele dela nici o populațiune din țările coroanei unguresci nu sînt scrise esact.

Care este temeiul îndoielilor noastre? Scurt și precis răspundem la întrebarea aceasta: Temeiul îndoielilor noastre este modalitatea, după care s'a făcut statistica în Ungaria.

Ar fi prea îngreunător pentru cetitorii unui țiar a urmări în extenso modalitatea facerei statistice în Ungaria. Va fi de ajuns pentru un articol de țiar un exemplu. Lăsăm apoi pentru acei, ce se vor interesa și vor voi a urmări cu studiu modalitatea aceasta pe teritoriul întreg locuit de români, dela Tisa până la Carpați sau și mai departe, ca pe baza datelor rectificate să constate numărul populațiunilor.

Esemplul îl luăm dintr'un ținut *per excellentiam* românesc, ținut, care într'un comitat, în comitatul Uniadoarei, intrunesc vâile Hașegului, a Mureșului și Zarandul. Cea dintăiu este leagănul romanismului și al celei dintăiu civilizațiuni în fosta Dacie, cel din urmă, locul, unde s'au pus la cale (la Cebea în 1784) cea dintăiu mișcare românească spre a se da impuls renașterii naționalității române.

Comitatul Uniadoarei numera la sfîrșitul anului 1880, 248.464. Dintre acestia români gr. orientali sînt 177,725, gr. cat. 48.381, la o laltă 226,106 suflete. Restul de alte naționalități, între care și maghiari, ar fi 22,358 în tot ținutul comitatului.

Statisticii *ex officio* fac alte socoteli. După ei români nu sînt decă 217,414. Ei din cele două confesiuni deosebesc suma de 8692 pe seama maghiarilor. Cu alte cuvinte, fac o repartițiune de procent, care românii din comitatul acesta să o aducă jertă elementului domnitor.

Când s'ar susține, că aici sau colo, se află vre-un serb, croat sau rutean, care ar face parte din confesiunile, căror aparțin în comitatul acesta românii, treacă ducă-se. Atunci s'ar pute deosebi din cifra de mai sus 5, 10 sau și 100, noi nu ne sgărcim, căci, har Dlui, n'avem mult, dar tot avem populațiune destulă, ca să nu ne demitem la numărarea străinilor în șirurile naționalității noastre; însă nu s'ar pute deosebi preste opt mii de suflete maghiare.

Ei bine, cum proced domnii, ca să pisce din populațiunea română cu miile pe seama elementului domnitor?

FOIȚA.

Cristian Waldo

sau

CĂILE NOROCULUI.

Roman de George Sand.

(Tradus de E. B.)

(Urmare).

— Scumpul meu Goffredi, îmi dișe el, eu regret, că te părăsesc așa în grabă și intristarea ce o simți dta, o simt și eu din toată inima. Puținele zile, care le-am petrecut împreună, mi au ajuns a te cunoaște și a te prețui; însă, dta n'ai să te superi, nici să pierdi curagiul, pentru viitorul Dtale. El va fi frumos, dacă va fi folositor; căci, vești, eu am să te vorbesc într'un limbajiu de tot opus limbajului lumii, a căruia înțeles bun îl vei recunoaște, dacă vei urma sfaturile mele.

Alții îți vor dișe: „Jertfește tot ambițiunii”. Eu îți diș: „Jertfește înainte de toate ambițiunea” precum o înțelege lumea, adevărat n'ai grije de bogății, nici de renume; mergi de a dreptul spre unicul scop, de a lumina pe semenii Dtale, nu împoartă, în ce condițiune și prin ce mijloc. Toate mijloacele sînt frumoase și nobile, dacă au scopul acela. Dta nu ești, decă un bufon, și eu nu sînt, decă un vră-

jitor! Să ridem de aceasta și să continuăm, fiindcă marionetele și fantasmagoriile ne servesc spre scopuri bune. Ceea ce-ți spun eu acuma, este secretul de a fi fericit, în toate pozițiile vieții. Eu nu cunosc decă două lucruri, și aceste două lucruri nu fac, decă una și aceeași prescripție; a iubi omenimea și a nu-și da nici de cum samă despre prejudețele ei. A desprețui eroarea, înseamnă a prețui omul, nu e așa? Cu secretul acesta te vei afla pururea îndestul de avut, și îndestul de vestit. Cât pentru timpul pierdut, ce-l regreti Dta, esci destul de tiner, ca să l recâștigi cu desevîșire. Și eu am fost cam frivol, cam van de tinerețele mele, cam înfumurat de forța mea. Dară, după ce am risipit, cam nebușesc partea mea părintească și anii mei cei frumoși, ear' m'am ridicat, și acum merg. Eu sînt făcut bine și Dta încă. Eu lucrez două-spre-zece oare pe zi și aceasta o poate face ori și cine, care nu este neputincios sau suferind. Aruncă-te în studii și lasă plăcerea incapabililor. Ei nu o vor afla unde cred, și Dta o vei afla, unde este, adevărat în pacea conștiinței și în exercițiul facultăților nobile.

„Apoi, Comus făcu din banii recetei sale două părți, una mare și una mică: cea mică o oprî pentru sine și cea mare o trimise la oșpile orașului. Eu am fost foarte surprins de simplitatea și de veselia, cum întrebuița el banii, ca un om, dedat a privi aceasta, drept datorință indispensabilă, ce n'avea să o ascundă, încât era de naturală. Eu m'am

muștrat pe mine însumi, fiindcă toate ce a diș și a făcut aci dl Comus, era învățătura și practica scumpulor mei Goffredi. Așa, domnule Goeffle a predicat un escamator ambulant și a isbutit de a converti pe un improvisator de strade.

„Noi sosirăm la Paris; călătoria noastră ținuse trei luni de zile și eu mi-o amintesc, ca una din fașele cele mai plăcute a vieții mele. Pe drum eu nu mi perdusem timpul, eu studiam cu îngrigire, natura și societatea, într'u cât ele sînt accesibile unui om, care, fără a fi specialist nu este mai slab la spirit decă altul. Eu îmi făcusem notițe; eu îmi închipuiam că în orașul literelor și a artelor nimic nu mi-ar fi mai ușor, decă a trăi din peana mea, deoarece ce aveam ceva a spune și simțeam în mine forța de a o spune.

„Noi intrarăm în marele oraș pe timp de toamnă, posomorit și trist. Eu nu mi puteam închipui cum te poți deda la clima aceea și Guido se intristă și se descuragia dela început, vedend cu ochii. Noi ne luasem, foarte scump, o cameră mobilată, mică și miserabilă. Făcurăm ceva toaletă, desfăcurăm teatrul și pusem pe burattini într'o ladă incuiată. Noi voiam să vindem stabilimentul nostru, niscărui saltimbanc și nu făceam altceva decă umblam privind monumentele, spectacolele și curiozitățile capitalei franceze.

(Va urma).

Eată vre-o câte-va probe.

Bărcea mică este o comună curat română. Toți locuitorii comunei acesteia sînt gr. or. după religione și nobili, afară de învățătorul dela scoala de stat, care nu aparține nobilimei. Cu toate aceste comuna Bărcea mică a trebuit să dea 30 de suflete române pentru maghiari. Așa au „binevoit“ domnii statistici.

Almașul sec este locuit numai de români gr. or. însă trebuie să contribuie și el la elementul maghiar cu 10 suflete.

Cristurul, fiind că conține și vre-o trei familii române renegate, cari nu sînt de religionea gr. or. a trebuit să contribuie pentru elementul maghiar cu 45 de suflete.

Și așa merge mai departe. După cum au fost comunele, mai mari sau mai mici, au trebuit să contribuie, care cu 2, 4, 6—8 până la 45 și mai multe suflete, ca să se împlinească suma de opt mii și ceva mai bine de jumătate.

Dacă așa vor fi urmat fabricanții de statistică în toate comitatele, și credem că așa vor fi urmat, precum mai credem, că în decursul timpului vom mai avea ocaziune să mai vedem, astfel de probe atunci nu e mirare că a rezultat cifra fictivă de peste 6 milioane de maghiari în toată Ungaria și Transilvania.

Numai, întărirea elementului maghiar, pe calea aceasta, e foarte problematică. La cea mai mică suflare de vînt compoziția măestrită cade și se spulberă.

Nu vor oprî nici căderea, nici spulberarea imaginațiilor statistice, nici chiar exclamațiuni ca a lui Alesandru Balazs, membru al societății Kisfaludiane, care ar vrî să cumpere și copiii spre a ciopli din ei maghiari.

Tratamentul acesta al statisticii în favorul spirii elementului maghiar însă naționalitățile n'ar trebui să scape din vedere. El să fie, din contră, un impuls, pe baza datelor, care se pot în ziua de azi erua mai cu înlesnire ca în trecut, a compune o statistică, care să ne dea adevărata oglindă a țerilor ungueresci, cel puțin a ținuturilor locuite de români.

Revista politică.

Sibiu, în 8 Iunie

Afacerea dela Tisza-Eszlar sau desbaterea afacerii se desfășură în public înaintea tribunalului reg. din Nyiregyháza. „Pester Lloyd“, într'un articol de fond, dă afacerii însemnată politică, dîcînd că admiterea cestiunii evreesci în Ungaria a făcut posibilă scornirea atacului dela Tisza-Eszlar. Interesant este, că după „P. Ll.“ în Ungaria „toată lumea face concesii terorismului și neadevărului.“ „P. Ll.“ concludă că „dacă (în Ungaria) nu va succeda suprimarea veleităților teroristice“, „în curînd se vor găsi și alte cestiuni“, care vor pune la probă edificiul statului, despre care tot „P. Ll.“ dîce, că nu e încheiat așa de tare și nu este așa de solid, ca să supoarte toate agitațiunile.

„N. fr. Presse“, într'un articol mai lung, depinge o iconă bine colorată despre impotența diplomației în cestiunea dunăreană, care, cunoscîndu-o guvernul din București, va rămîne neschimbat în atitudinea sa și după eventuala ratificare a cestiunii de cătră puterile, care au subscris protocolul din Londra.

Mergerea erudiților maghiari la Paris în luna viitoare o exploatează diarele franceze pentru a demonstra față cu Germania, cu „aliata noastră“, care are să ne spriginească contra Rusiei.

Poate de aceea curtea din Berlin a primit atât de cordial în zilele din urmă pe principele Bulgariei, protegiatul Rusiei, aliata presumpțivă a Franciei.

În zilele aceste a avut loc în Paris un banchet, la care s'au ridicat toaste pentru înfrățirea Franciei cu Italia.

Correspondențe particulare

dela „Telegrafului Roman“.

Săliște, 18 Iunie st. n. a. c. Azi s'a ținut, conform programei publicate, ședința publică arangiată de despărțimentul al II-lea (Săliște) al reuniunii învățătorilor români din districtul Sibiuului în localitățile scoalei din loc. La ședința a luat parte un public numeros din loc și giur. Oaspeți din Sibiu încă n'au lipsit; în deosebi a fost bine reprezentat comitetul central al Reuniunii.

Programa a fost bine aleasă, executarea ei a fost promptă. Materialul cuvîntului de deschidere și al tractatelor: „Misiunea inteligenței române față cu popor“ și „Educațiunea în școală și familie“ a privit, în general luat, școala în rapoartele ei de-

osebite cu viața practică și a corespuns în general scopului urmărit de Reuniune.

Ne-ar fi plăcut însă, să vedem precisîndu-se mai bine scopul Reuniunilor, dacă era tocmai vorba de precisare.

Nu e de ajuns, ca cineva să absolveze oarecare curs pentru de a fi om de ispravă în sfera sa de activitate. Împregiurările din viața practică, sub a căror influență avem să trăim, ne arată pas de pas, că nu e suficiență comoara de cunoștințe, ce ni-o am câștigat în școală, și ne îndeamnă să învățăm și să ne apucăm de nou de studiu. Greutățile, ce le întimpinăm și de și ne arată, că și după ce eșim în viața practică avem să lucrăm sub conducerea noastră la dezvoltarea și cultivarea noastră proprie, voină a fi oameni de ispravă.

Scopul Reuniunilor învățătoresci e în linia primă a ușuradesvoltarea și cultivarea aceasta, am dîce ulterioară, și învățătorilor, contribuind unul la dezvoltarea și cultivarea celuilalt. Asigurarea spriginului moral și material, ce compete cu drept cuvînt învățătorilor nu poate fi scopul principal, ci numai secundar al Reuniunilor.

Ne-ar plăcî să vedem mai multă modestie și precauțiune la învățătorii nostri. Nu-i stă bine învățătorului a se pune pe pedestal de critic aspru, care nu-i compete. Învățătorul are înalta chemare a apropia toate elementele, din care se compune poporul, într'un întreg, ear nu a le opune pe unul în contra celuilalt. E regretabil a vedea advocați, cari nu fac altceva decît storc nu mai bani de pe spatelul poporului și tind numai într'acolo să se înavuțească. Vor fi și de aceștia nu ne indoim. Dar frumos e oare, ca pentru excepțiuni să se arunce cu petrii asupra întregului stat advocațial? Va avea și cealaltă inteligență scăderile sale, dar se vor fi aflînd doară și de acei bărbați inteligenți, cari își împlinesc cu scumpătate datorințele, ba cari fac pentru popor mai mult, de cât se poate pretinde dela ei. Sînt de acei bărbați inteligenți, cărora nu le face plăcere, ași trimbița faptele bune față cu poporul în lumea largă. Sînt bărbați, cari poartă cont de considerări, pe cari noi mai mici nu le înțelegem, și de aceea nu se girează înadins de conducători fără fac cât pot în taină, ca să nu scie stînga, ce face dreapta. Aceasta trebuie să le avem în vedere, înainte de ce ne exprimăm verdictul asupra inteligenței! Apoi trebuie să ne alegem bine locul criticii! Reuniunile nu ne oferă locul potrivit. Poporul nu cumpănesce lucrul. Îi răpesci increderea, ce o are într'un om inteligent, i-ai răpit increderea în întreg corpul inteligent. Consecuințele, la cari te duce o astfel de procedură, sînt fatale.

Pe popor trebuie să-l înveți a și sci formula pretenziunile, să fie consciu de drepturile și de datorințele sale; prescurtarea în drepturile sale o bagă de samă, fără a i-o mai spune. Prin o critică nechipsuită sădăsci numai neîncredere în inima lui accesibilă. Școala are chemarea a nutri și desvolta succesive conștiința poporului. Critica sau chiar criticarea n'are loc în școală. Învățătorul să fie în adevăr învățătoriu cu cuvîntul și cu fapta: să fie model de iubire și de moralitate și religiozitate. Polemia și critica sînt seducătoare, te fac să aluneci de pe calea cea dreaptă, ceea ce învățătorului nu-i este permis.

Cît timp vom țînî și va țînî lumea la dezvoltarea istorică, școalele nu se vor putî emancipa de biserică. Basa creșterii și prin ea a școalei, ca institut de creștere, e moralitatea. Temelia aceasta o oferă școalei biserică. Școala datorește deci recunoștința bisericii. Conflictul între învățători și preoți aduce după sine conflictul între școală și biserică, îndată ce se întărită poporul, care constituie de fapt aceste două instituțiuni. Se constată un rîu în biserică și și aceea, că rîul provine dela preoți? rîul se poate delătura fără sumuțarea poporului. Un astfel de rîu mai ușor îl delătorează învățătorul prin purtarea sa de model.

Ne bucurăm, vedînd pe învățătorii nostri activi și serioși, de aceea și recunoșteam bucuros prestările, care îi caracterizează de învățători activi și serioși. Disertațiunea „educațiunea în școală și familie“ a fost bună și într'u toate potrivită. Autorul se vede, că se ocupă cu ale școalei. Corurile de bărbați arangiate și conduse de dirigentul d. G. Dimă au dat ședinței lustrul.

Poesiile „Steaua României“ de V. Alecsandri și „Păstoriul“ cîntate cea dintâi de elevii școalei de repetiție din Galeș, a doua de elevii școalei din Săliște au plăcut publicului. Tot asemenea și cele două poesii declamate.

Succesul a fost preste tot îmbucurător. Dacă, precum se vede, nu ne-am putut învoi cu toate, aceasta să nu descurăgieze pe membrii despărțimentului Săliște a mai arangia ședințe publice. Cu cele

dise ne-am cređut îndatorați în interesul cauzei, și o am făcut „sine ira et studio.“

Cuvînt de deschidere,

rostit de Nicolau Ivan, învățător în Săliște la ședința publică a despărțimentului Săliște al Reuniunii învățătorilor români gr. or. din adunarea generală dela 18 Iunie a. c.

Onorată adunare generală! Stimatele Doamne și Onorați Domni! Între toate instituțiunile, cari merită să fie un ban comun al tuturor oamenilor, școala ocupă locul prim! Este cunoscut, că nici o ființă nu vine pe lume în stare mai neajutorată, decît omul. El la prima s'a ivire esprimă prin plîns simțeminte de durere, cari stînesc în cei mai de aproape ai săi simțeminte de compătimire și îi face să-i vină în ajutor. Ajutorul acesta îl simte omul în toată viața sa.

Cu toate acestea părinții ca ființe muritoare, de multe ori îl părăsesc, și omul în starea lui plîpîndă are lipsă de consăngenii săi, cari să-i vină în ajutor, spre a-i ușura traiul vieții și al face vesel.

Mai de multe ori însă părinții trăesc, dar parte din necștiință, parte din comoditate, parte impecăți de alte ocupațiuni, își încredințează ce au mai scump pe lume, își încredințează creșterea copiilor lor altor oameni — și așa se nasce școala, a cărei conducător este învățătorul.

Din încredințarea aceasta rezultă o mulțime de drepturi și datorințe reciproce.

Învățătorul, trebuie să se armeze cu toate cunoștințele necesarii, spre ale putî preda elevului încredințat conducerii sale.

El trebuie să îmbogățească mintea elevilor săi cu sciință și cu înțelepciune — și inima lor cu simțeminte bune.

El trebuie să le arete calea, care duce spre fericire (prin esemplul său. Red.); el să spună că este o dreptate eternă, care remunerează binele și pedepsește rîul.

El trebuie să le pună în o perspectivă clară faptele protopărinților lor, ca așa să stîrnească în ei amor de patrie și de ori ce instituțiune, care țințese la fericirea lor.

El trebuie să priveghieze, ca elevii săi să fie curați, căci curățenia este un mijloc puternic pentru conservarea sănătații și a întăririi corpului.

El trebuie să apere pe școlarii săi, precum o mamă bună își apără copiii săi.

În fața acestor mari datorințe ale învățătorilor rezultă pentru ei două drepturi indispensabile și adecă dreptul de a i se da spriginul moral și material.

Ambe aceste drepturi le reclamăm sus și tare, le reclamăm în fața lumii, în fața națiunii și în fața poporului*).

Eată motivul (nu singurul însă! Red.) din care am format Reuniuni, eată cauza (? Red.) din care consistoriul nostru a sulevat ideea de a se asocia învățătorii pentru de a și asigura o pozițiune solidă și deamă în societate, ca astfel să devină tot atâți factori însemnați la reînnoirea edificiului nostru cultural.

Devisa noastră va fi săntă!

Defectele umane ne vor da ocaziune să punem în lucrare principiile bune.

Vom priveghia, ca fie-carele să fie la postul său, ca sentinela, căreia îi este interzis somnul!

Vom controla (adecă îndrepta? Red.) faptele fiecărui (fără parțialitate), diligența o vom remunera și spriginii ear' pre cei slabi de ânger, vom căuta a-i întări și neputînd aceasta, vom căuta ai depărta din sinul nostru prin mijloacele legale. De azi încolo, nu vom mai suferi să conducă orb pe orb, pentru că atunci am comite păcatul sinuciderii proprie.

Reuniunea va combate lenea și egoismul aceste păcate spurcate spre a nu se respîndi și lua dimensiuni, ca astfel poporul nostru, dacă va învăța ceva rîu, cel puțin rîul acela, să nu-l învețe dela aceia, cari au datorința morală de a-i fi binefăcătorul.

Reuniunea noastră e tîneră, Doamnelor și Domnilor! ea se află la începutul vieții sale, e încă în fașe — dar Vă asigurăm că, ajungînd anii junetei se va consolida și întări, va cerne prin sita cea deasă tot ce nu e bun, și astfel plină de viață, — vîrsînd binefacerile sale prin membrii săi — la poporul nostru va deveni o instituțiune iubită și plăcută, ear nu considerată ca o instituțiune constisitoare și neproductivă.

De astădată vă rog să primiți produsele ei și ale membrilor ei de un modest și sficios început —

* Cu drept cuvînt! Lumea, națiunea și poporul cer însă ca învățătorii să le reclame acestea nu în „față“, ci după împlinirea conștiințioasă a „acestor mari datorințe.“

viitoriul, el este chemat să se dovedească intențiunea, ce o urmărim — și cu acestea am onorul a declara ședința primă a despărțământului Săliște de deschisă.

Deva, la 16 Iunie 1883 st. n. În 27 Maiu a. c. junimea română din Deva a arangiat o petrecere de vară în favorul bisericii gr. or. din loc.

Cu această ocaziune a incurs, parte din prețul de intrare cu suprasolvirile marinimoase, parte prin contribuiri benevole și din alte părți, cu totul 228 fl. 92 cr. v. a. din care sumă substragând spesele obvenite de 71 fl. 92 cr. a. remas un venit curat de 157 fl. v. a. care sumă e menită spre continuarea lucrului de zidariu la menționata biserică.

Suprasolvirile sunt următoarele: dela D-nii H. Bermann 1 fl., George Bardoș 3 fl., Ilarion Bantilovicu 30 cr., Iulian Katsinka 60 cr., Iusti Moldovan 60 cr., Gustav Frank 60., Szöllösy Imre 20 cr., Un credincios 60 cr., Francisc Taitchek 20 cr., Ioan Ilic 20 cr., Lazár Farkas 60 cr., Ioan Moț 60 cr., Francisc Gyárfás 60 cr., Gavril Szentiványi 20 cr., Eduard Peschl 60 cr., George Pop 1 fl., Márkosy K. 20 cr., Ignat Imets 60 cr., M. Kenderesi 60 cr., Ant. Mihalovits 60 cr., Basiliu Corvinu 40 cr., Lazar György 1 fl., Kiss Albert 60 cr., Miklós Lajos 60 cr., Isaie Moldovan 1 fl., Dr. Lazar Petco 1 fl., Frideric Zeitler 60 cr., Seiger jun. 20 cr., Kovács N. 30 cr., Dr. Paul Balogh 60 cr., Ioan Moga 60 cr., Boross Elek 1 fl., A. Olariu 60 cr., Ioan Lazariciu 1 fl., I. F. Nádasdi 60 cr., Ioan Papiu 1 fl., Dr. Miklos Horvath 60 cr., A. Ristó 1 fl., Ved. S. Laufer 40 cr., L. Oradean 60 cr., P. Cosma 10 cr., Carol Hidvégi 60 cr., Fr. Planer 60 cr., Grünvald 60 cr., Paul Isekutz 40 cr., Reichel 25 cr., I. H. Longin 1 fl., Siocander Nicolae 20 cr., Lukats Gabor 20 cr., Nicolae Costea 60 cr., Also Ignatz, ved. 60 cr., A. Ţura 60 cr., A. Szöts cr., Carol Kibédi 20 cr., Ioan Stoica 1 fl., Fr. Dobai 60., G. Vraciu 60 cr., Nikita Rotistiu 1 fl., George Nicoară 4 fl. N. N. 20 cr., Nălăzi 60 cr., Simion Horvath 2 fl., Antoniu Varadi 1 fl. —

Din alte părți ni s'a trimis, și anumit din Hunedoara dela dl Avram Pacurariu 1 fl.; din Sacarâmbu, dela Dni P. Piso 1 fl., S. Piso sen. 3 fl. Din Sibiu prin p. o. Doamnă Ioanna Bădilă: dela Maria Bădilă 1 fl., Maria Hanea 1 fl., Aureliu și Minerva Brote 2 fl., Eugeniu și Agnes Brote 2 fl., Iosephina Răuciu 1 fl., P. Cosma 1 fl., Sylvia Barcian 1 fl., Anna Moga 1 fl., George Dima 1 fl., Petru Drăgiciu 1 fl., Maria Cosma 1 fl., I. G. Barițiu 1 fl., A. Siulutiu 1 fl., Irene Trombițașiu 1 fl., O. Rusu 1 fl., Br. Popp 1 fl., Maria Roșca 1 fl., Radu Bălaș 1 fl., Elena Popescu 1 fl., Elena Măcelariu 2 fl., V. Roman 2 fl., Dela Simeria N. Sinc'a 1 fl., Din Zaránd prin p. o. Dnul Francisc Ulain: dela F. Ulain 3 fl., A. Karácson, 1 fl., I. Pataki 1 fl., I. Körmendi 50 cr., I. Porsch 50., C. Costi 1 fl., V. Damian 2 fl., N. Fugata 1 fl., I. Cutean 50 cr., George Bogdan 40 cr., G. Părău 1 fl., S. Piso 1 fl., L. Brădi 1 fl., Sacarian 50 cr., Dionisiu N. 1 fl., P. Truția 1 fl., T. Papp 1 fl., S. Borfa 40 cr., Oblt. Cucu 1 fl., I. Stoica 50 cr., I. Bubenik 1 fl., I. Adamoviciu 50 cr., P. Gligor 1 fl., I. Tisu 50 cr., A. Zeik 50 cr., Onițiu 50 cr., I. Russu 50 cr.

Comitetul arangiatori cuitând astfel sumele de suprasolviri, și contribuiri marinimoase, își ține de cea mai sintă datorie a mulțami, mult st. Dni și Doamne pentru benevolele ajutoare destinate intru înfrumțetarea casei Domnului, precum și celorlalți p. t. participanți la aceea petrecere, cari cu prezența lor ne-a onorat; ceea ce ne rogăm a fi luat la cunoștință.

Pentru Comitetul arangiatoriu:

Alexandru L. Hossu.

Alexandru Moldovan.

Rădăuți în 15 Iunie 1883. În „Zeitschrift f. d. österr. Gymn. 1883. II Heft pag. 139 se încheie recensiunea gramaticii lui Pumnul, revădute de D. Iso pescul, cu următorul pasagi: „Eine schlechte Grammatik muss in den Mittelschulen der Bukowina um so verderblicher wirken, als hier der arg vernachlässigte rumänische Sprachunterricht sich in den seltensten Fällen in den Händen eines Fachmannes befindet, da ein solcher gegenwärtig für jede Mittelschule nicht anzutreiben ist. Und wenn das Vorwort der neuen Auflage von einer ganzen Commission von Czernowitzer Fachmännern spricht, so haben die gemeinten Fachmänner ihre Fachstudien wohl nur in der Schule der lieben Mutter absolviert. Andere Kenntnisse im Rumaenischen, als die ihnen dort beigebrachten, besitzen sie leider nicht.“ (O gramatică rea în scoalele secundare din Bucovina trebuie să aibă efect cu atât mai stricțios, cu cât aici instrucțiunea în limba română, negleasă cu totul, în casurile cele mai rari se află în mâinile unui specialist, de oare ce în timpul de față atare om nu se găsește și dacă prefața unei edițiuni nouă amin-

tesce de o comisiune întreagă de specialiști Cernăuțeni, specialiștii aceia au terminat studiile lor speciale de bună seamă numai în scoala mamei lor iubite. Durere, alte cunoștințe în românească, afară de cele ce li s'au dat acolo nu au.)

Constatăm și noi cu durere, cumcă învățământul limbei românești e foarte negrit în scoalele mijlocie de aici din țeară, deși cei ce-l dau sunt români de origine.

Nepăsarea lor se arată marcat în două moduri mai întâiu ei înșiși, ca profesori, nu frecventează oarele învățământului, cum se cade, absentând cu totul sau propunând numai câte o jumătate de oră, ba adeseori stând în școală chiar numai un pătrariu de oră. Când absentează, lasă studenții în clasă, ca să facă nebunii, sau i lasă să easă din clasă, însă așa ca să nu simțească directorul. Apoi deși propun ceva, propun fără metodă și fără sistem; încât bieții studenți nu profită nimica.

Cine nu vede, câtă demoralizare rezultă din astfel de purtare?

Studenții, în loc să se deprindă a iubi limba mamei, a o scrie și a o vorbi bine, se învață a o desprețui!

Dară vorbind la drept profesorii aceia n'au, de unde propune ceva de „Doamne-ajută“, fiindcă pe de o parte limbă românească, ce o sciu și o vorbesc ei, e limba nemțită, eară pe de altă parte nu-și bat capul a se profunda în studiul limbei românești și al literaturii ei, încât li se poate aplica cuvintele recensentului cu dreptul: „specialiștii aceia au terminat studiile lor speciale de bună seamă numai în scoala mamei lor iubite. Durere, alte cunoștințe în românească, afară de cele ce li s'au dat acolo, nu au.“

Noi le scriem acestea nu cu scop de înegrire, ci voim să constatăm și noi o stare de lucruri foarte tristă și daunoasă pentru românismul din Bucovina și urmează imperios, că cei ce sunt chemați să o remedieze. În genere dorim, ca să nu fim asurdiți cu vorbe multe și late, ci să vedem fapte salutari.

Proiectul de lege pentru scoalele medii.

În cele de până acum am publicat desbaterea asupra acestui proiect de lege în corpurile legislative ale Ungariei. Cetitorii nostri cunosc toate detaliurile, prin cari au trecut acest proiect de lege, cunosc și atitudinea bisericii noastre față cu proiectul. În cele următoare vom reproduce textul proiectului, devenit deja lege, după cum e primit de casa magnaților.

Proiect de lege, despre scoalele medii și despre calificarea profesorilor aceloră.

Capitulul I.

Organismul scoalelor medii.

§. 1. Sub scoalele medii se înțeleg în acest proiect gimnasiile și scoalele reale.

Problema gimnasiunii și a scoalei reale este a ajuta pe junime la o cultură generală mai înaltă și de a o pregăti la calificarea cunoștințelor mai înalte.

Gimnasiul desleagă această problemă cu ajutorul învățăturilor umanistice în toată direcțiunea, și mai ales cu a învățăturilor vechi clasice, școala reală prin predarea mai ales a limbilor moderne, a matematicii și a științelor naturale.

§. 2. Atât gimnasiul, cât și școala reală are 8 clase, cu tot atâtea cursuri anuale.

Esecpțional se pot înființa și institute necomplete (§. 54) la nici un cas însă nu se pot înființa institute cu mai puțin de 4 clase.

(Modificarea Esc. Sale Miron Romanul:*) Esecpțional se pot înființa și institute necomplete (§. 54) respective se pot susține; la nici un cas însă nu se pot înființa institute cu mai puțin de 4 clase.

Fără cele patru clase inferioare înființarea și susținerea claselor superioare nu se poate permite.

Institutele, cari sunt a se înființa din nou, se pot organiza dela prima clasă începând gradat; aceste (átmenitileg) pot fi cu una, două, trei sau patru clase, însă cel puțin până la patru clase trebuie să se întemple continuativ din an în an.

§. 3. Obiectele ordinare de învățământ în gimnasiu:

a) religiunea și morala;

*) Când s'a publicat desbaterea asupra §. 2 ne având ȋlarul stenografic al casei magnaților, am urmat numai ȋlarul din capita. Acuma lăsăm să urmeze la acest loc motivele Esecpției Sale P. arhiepiscop și metropolit Miron Romanul: La §. 2, propun ca în a doua alineă după paranteză să se intercaleze: „respective se pot susține.“

Această modificare o voim motiva pe scurt. Este lucru știut că în patrie sunt mai multe gimnasii cu 4 clase, a căror esistență în interesul dezvoltării publice e foarte de lipsă. Dacă nu se vor intercala în lege cuvintele propuse de mine, gimnasiile cu 4 clase de astăzi în înțelesul strict al legii sunt a se sista, căci esistența lor nu este asigurată nicăiri în proiect. Din aceste motive mi recomand propunerea.

Trefort Agoston, ministru de culte și instrucțiune publică:

Dacă e permis a se înființa gimnasia cu 4 clase urmează de sine cu cele de până acuma cu 4 clase se pot susține. Aceasta e evident din conțesutul proiectului. Mă rog să rămână textul original. Rămâne textul.

b) limba maghiară și istoria literaturii ei; afară de aceea în institutele, în cari limba de propunere nu este cea maghiară limba de propunere a institutului și istoria literaturii ei.

c) limba și literatura latină.

d) limba și literatura germană.

e) limba și literatura greacă.

(Modificarea Esc. Sale Miron Romanul: e) cea mai întrebuițată limbă din provincie, și literatura ei dacă ia n'ar fi cea maghiară sau germană.)

f) geografie.

g) istoria Ungariei.

h) istoria universală.

i) precunoștințe filosofice (psichologie și logică).

k) matematică.

l) istoria naturală.

m) fizică și chimie.

n) geometria descriptivă.

o) caligrafie.

p) gimnastică cu privire la exercițiile militare.

Obiectele ordinare în scoalele reale:

a) religiunea și morala.

b) limba maghiară și istoria literaturii ei; afară de aceea în institutele, la cari limba de propunere nu este cea maghiară, limba institutului și istoria literaturii ei.

c) limba și literatura germană.

(Modificarea Esc. Sale Miron Romanul: între c) și d) o nouă alineă: cea mai întrebuițată limbă din provincie, dacă ea nu este maghiară sau germană.)

d) limba franceză.

e) precunoștințe filosofice (logică și psihologie.)

f) geografie.

g) istoria Ungariei.

h) istoria universală.

i) matematică.

k) istoria naturală și geologie

l) Fizică.

m) Chimie.

n) desemnul geom. descriptivă.

o) Desemnul liber.

p) Caligrafia.

q) gimnastică, cu privire la exercițiile militare.

§. 5. Dela învățarea obiectelor ordinare nu se poate dispensa; esecpțiune se face din defecte corporale la gimnastică, la geometria descriptivă (partea tehnică) și la caligrafie.

Dispensarea o dă la raportul corpului profesoral ministrul de culte și instrucțiune publică, respective autoritatea supremă a respectivului institut.

§. 6 În planul de învățământ se va satorii dacă afară de obiectele ordinare e a se propune și altele ca estraordinare.

(Va urma.)

Varietăți.

* (Neplăceri pe calea ferată.) Călătorește omul jumătate Europa, și nu întâmpină atâtea neplăceri, câte i se pot întâmpla în Ardeal, în o călătorie de câteva kilometri. Era meșul nopții; în Alba-Iulia trenul avea să aștepte 15 minute. Pasagerii se îmbulzeau la cassă după bilete. Amploiatul de cassă cu o stângăcie obositoare împărția bilete, tândăbind cu fie-care persoană câte 3 minute. Mai mult însă bătea la ochi dărjitate și îngâmfaarea, cu care tracta pe pasageri, ca și când ar fi făcut o grație specială cu fie-care. Am fost martor când pe un pasager, ce voia a'și cumpăra bilet pe classa a II-a, îl îndrumă cu un „kérem“ restit, ce semăna a „teremtette“, a merge pe cealaltă parte a cere biletul — măcar că la alți doi înainte dăduse biletul pe partea, unde se afla întâiu; în fine acel pasager trebui de nou a se întoarce pe partea, unde fusese, și unde amplotiatul continuă a da bilete. Aci după mai multe repetite „kérem“, ce trebui să le mai audă dela amplotiat — abia putu să capete biletul cerut și presupus de classa a II-a — care în cupeu se adevări, că este de classa a III-a. Aci nouă neplăceri. La stațiunea procsimă trebui să fie pregătit la aceeași manevră până a'și scoate o ¼ cartă pentru completarea clasei III la II — ori dacă nu, poftim a călători pe classa a III-a. Cu totul altfel aflam pe amplotiații în țerile culte. Acolo amplotiații arată cultură prin purtarea lor, și află omul o mulțămire în prevenirea amplotiaților.

* (Mulțămire publică) aduce subscrișul confrăților p. t. dd Nicolae Mircea adm. prot. 2 fl., Ioane Brotea paroch 1 fl., Ioane Popescu inv. 40 cr., Nicolau Brotea econ. 10 cr. N. Fontână 20 cr. Sofroniu Roșca paroch 1 fl., Comuna Ungra 1 fl. 10 cr. Ioan Suciu paroch 50 cr., cu totul 6 fl. 30 cr., cari cu privire la starea ce i a cauzat un toc îngrozitoriu, prefăcând în cenușe toată averea, încât este astăzi remas pe uliță, au concurs cu ajutorul lor creștinesc.

Velțiu 17 Iunie 1883.

Vasilie Isailă m. p.,
paroch gr. or.

Afacerea dela Tisza-Eszlar.

Foaieii „Függetlenség“ i se comunica protocoalele de fasonare luate cu Moritz Scharf. Din protocoalele acestea reproducem și noi după numita foaie următoarele:

Depunerea întâia a lui Moritz Scharf.

La Nr. 129|1882 al protocolului de fasonare luat de judele investigătoriu dela tribunalul din Nyiregy-haza la 20 Maiu 1882 în Tisza Eszlar.

Moritz Scharf neagă a fi cunoscut pe Eszter Solymosi și a sci ceva despre modul, cum a dispărut. Atăta scie: în 1 Aprile 1882 (într-o Sâmbătă) și-au ales evreii din Eszlar un șechter. Locul alegerii a fost Ujfalu, în casa lui Iacob Süszmann. Și acestea însă le scie Scharf numai dela tată-său. În Sâmbăta numită s'au dus evreii în templu între 8—9 și s'au reîntors către 10 oare. După ameași s'au dus earăși în templu pe la 6 oare și s'au reîntors după 3 pătrare de oară.

La 8 oare a aprins Moritz însuși luminile în templu, căci au venit Iacob Lichtmann, Iacob Romer, Iosif Einhorn și Iacob Süszmann, s'au dus în templu și au ramas acolo până pe la 10 oare. Moritz Scharf a ascultat, fiindu-i interzisă intrarea în templu, la ușe din curiozitate. Asemenea și mama acestuia. Lui Moritz i se pare, că bărbații numiți se certau, obiectul certeii nu-i este întru toate cunoscut. Asemenea lucrul nu s'a mai întâmplat de altcum nici odată de 4 ani încoace, de când tatăl lui Moritz e servitor al templului. Se pare, că se tracta despre vânzarea de rachiu.

Protocolul s'a cetit, verificat și subscris. D. u. s. Moritz Scharf m. p. Iosif Bary m. p. jude investigător, Coloman Péczely m. p. cancelist.

Cu datul de 21 Maiu, 11 oare sara, scrie cancelistul Coloman Péczely judeului investigătoriu Bary, că Moritz Scharf s'a insinuat de bună voie, spre a depune și că ar fi depus lucruri de tot interesante. În urma acestei scrieri s'a ordonat imediat investigațiune.

Notițele notariului judiciar, Péczely, referitoriu la depunerile lui Moritz Scharf înainte de sosirea judeului investigătoriu.

Prea onoratului Domn Iosif Bary, jude investigător al Tribunalului reg. ung. din Tisza Eszlar, foarte grabnic.

Ester Solymosi a venit Sâmbăta pe la 12 oare, în drumul său către casă dela Eszlar-Satu-vechiu (Altdorf), la casa părinților mei; tata o a invitat în casă, ca să ia sfșnicul de pe masă. Ester Solymosi avea pe cap, când a intrat cu tatăl meu în casă, naframă cam purtată de culoare albă, ear după grumași o năframă de culoare roșie; ea purta un fel de frigiuri de culoare albă și un roc femeesc de culoare — dacă îmi aduc bine aminte — vână. Cum că pe fata o a chemat Ester Solymosi o sciu de acolo, că tatăl meu o a strigat dîcîndui: Ester. Stăpâna fetei a fost muierea lui Andreiu Huri, căci întrebînd-o mama, la cine locuesce, ea a respuns cu numele, că locuesce la muierea lui Andreiu Huri. La față arăta Ester Solymosi mai așa ca sora sa, Sofia Solymosi. Ester Solymosi aședă la cererea tatălui sfșnicile așa, pe cum le luă de pe masa noastră pe șifon. După ce s'a coborît fata de pe scaun, se trimise din templu un cerșitor evreu spre a o chema acolo. Cerșitorul evreu prinse pe fata de mână și insistă să-i urmeze în templu. În tindă templului apucă cerșitoriu evreu pe față și o aruncă la pământ. Fata începu să se vaieie și să strige. Șechterii din Teglaš și Tarczal, cari erau deja de față trântiră fata la pământ, ear șechterul ce venise din T. Lök acum șechter în Tisza-Eszlar cu numele Solomon Schwarz tăia gătul fetei și prinse sângele într'un blid roșu

de pământ; sângele îl vărsă, după ce se umpluse blidul, într'o oală.

Eu n'am fost în templu sub decursul acestora, ci m'am uitat de afară prin borta cheiei dela ușa templului. Tata n'a fost de față, ci a fost în casa noastră. După ce au dus pe fata în templu, au încuiat ușa templului pe dinlăutru. În templu au mai fost de față afară de cei numiți mai sus: Samuil Lustig, Avram Braun, Lazar Weisstein și Avram Iunger. Pe față o desbrăcaseră până la cămașă înainte de a-i tăia șechterul gătul; fata era desculță. După ce nu se mai mișcă fata, îi legară grumași cu o riză și o îmbrăcară eară. Șechterii ținură fata, cerșitoriu evreu o desbrăcă; după ce a murit, a îmbrăcato earăși cerșitoriu evreu. După ce s'au întâmplat acestea, m'am dus la tata și la mama în casa noastră și le-am povestit, că au omorît pe fata; mama mă oprî a mai spune cuiva ceva din cele vîdute. La întrebarea lui Retsky: Scie tatăl tîu, că pe față o au omorît? a respuns Scharf: Dînsul o scie, căci eu i-am spus că pe față o au omorît. „Acestea le-am depus fără nici o silă.“ Moritz Scharf m. p.

Moritz Scharf a fost ascultat după aceasta la 22 Maiu la 1 ¼ oară după meșul noștii în Nagyfalu în casa comisariului de siguranță Andreiu Retsky din partea judeului investigător. Protocolul luat sună astfel:

— Ai cunoscut D ta pe Ester, fata muierei lui Ioan Solymosi? Dacă da, spune-mi cum era.

— Eu cunoseam pe Ester Solymosi din vîdute, însă numai așa, că sciam, că e fata lui Solymosi. Pe fata cea mai mare, pe Sofia o cunoseam bine. Ea locuia în timpul din urmă la Hermann Rosenberg, înainte de aceea la Albert Papp și se obicînuia a cerceta pe tatăl meu, care e pantofariu. Pe sora cea mai tineră o cunoseam numai din vîdute, ea era mai așa, ca sora cea mai mare, era însă ceva mai mică de stat.

— Cum era îmbrăcată atunci Ester, și avea ceva în mână, când a intrat în casă?

— Ea avea pe cap o năframă albă purtată, la grumași o năframă roșietică, purta nesce frigiuri deschise și un roc vînat. În mână ținea o năframă vechie galbină, în care se afla, precum am observat, după ce a pus'o pe masă, un fel de peatră de vâpsit. Tata o întrebă, unde a fost și ce duce în năframă. Ea răspuse, că a fost în bolta lui Kohl-mayer, trimisă fiind de muierea lui Andreiu Huri, la care servia, ca să aducă vîpseală:

— Au cunoscut părinții D-tale pe Ester?

— Ei o au cunoscut, căci o strigară atunci pe nume. De acolo am sciut și eu, că o chiamă Ester.

Până atunci sciam numai atăta, că e fata muierei lui Solymosi și sora Sofiei și că servește la a lui Huri.

— Ce se întâmplă cu Ester în Sâmbăta aceea, în care veni în casa tatălui D-Tale?

— La rugarea tatălui meu luă sfșnicile de masă și le puse, după ce se sui pe un scaun, peșifoneriu.

— Cine se afla pe atunci în casă?

— Tata, mama, fratele meu mai mic Șamu, sora mea cea mai mică Rózsi și eu.

— Ce se întâmplă mai departe cu Ester?

— După ce au aședat cele 5 sfșnice pe șifoneriu, intră în casă un cerșitoriu evreu, care venise la noi încă în ziua premergătoare cu două cerșitoare și cu un băiat în etate de 2—3 ani și rămase la noi dimpreună cu aceștia până Duminecă dimineața. Cum l'a chemat pe cerșitoriu, nu sciu, sciu numai atăta, că a venit din Lök, era de statură înaltă, purta barbă neagră și era brunet. Acesta dîse cătră Ester să meargă cu el în Sinagogă. Ne dîcînd Ester ba, cerșitoriu o prinse de mână și o duse din casa noastră.

— Ați urmărit D-Voastră, D-Ta și părinții D-Tale pe cerșitoriu?

— Părinții mei au rămas în casă, eu însă am urmărit pe cerșitoriu și l'am vîdut intrând cu Ester în Sinagogă. După cât-va timp aușii vaete în Sinagogă, aușii strigînd de două sau trei ori după ajutor, așa ca și când ar fi strigat cine va: „Ajutoriu, oameni buni!“ Atunci mă repeđii la ușa dela Sinagogă, aceasta era însă încuiată. Mă uitaiu pe borta cheiei și, fiindcă cheia nu era în zar, observaiu, că Ester zace la pământ în cămașă, pe când hainele îi erau pe masă. Șechterii străini din Teglaš și Marczali și cerșitoriu ținură pe fata apăsată la pământ și șechterul nostru de acum, Solomon Schwarz, îi tăia gătul cu un cuțit, care era ceva mai lung și cu mult mai lat ca un cuțit obicînut de masă.

Acesta făcu o tăietură la grunazi. Șechterii străini și cerșitoriu ridicară pe față în sus, Solomon Schwarz, ținu unul după altul două blade sîngerate sub capul ei. În bladele acestea a curs sângele, pe care-l vărsară mai tîrziu într'o oală. Apoi îmbrăcară pe față eară. Până ce o îmbrăcară mai veniră încă alți patru evrei din internul Sinagogeii. Samuil Lustig, Avram Breuer, Lazar Weisstein și Adolf Jünger și se aședară giur impregiurul corpului fetei. Atunci mă dusei în casă și povestii părinților mei despre cele ce am vîdut. Aceștia s'au fost aședat tocmai la masă și au fost început să mînce. După ce începusem să povestesc, îmi dîse mama, să tac.

— Te-ai mai dus Dta după aceea în Sinagogă?

— Nu, eu am mîncat de prîndiu cu părinții mei, până ce cam după o oară veni cerșitoriu evreu din sinagogă și îmi dîse, să încuiiu ușa. Eu eșii afară și vîdii, cum se îndepărtau șechterii din Teglaš și din Tarczal și Solomon Schwarz cu ceilalți patru evrei. Eu aflai cheia în tindă și fără a mă uita în interiorul sinagogeii eșii afară încuind ușa din afară. În tindă numai vîdii corpul lui Ester, nu vîdii nici urmă de sânge.

— Unde ai dus D-Ta apoi cheia?

— În casă și o acățaiu de cuiu.

— Cât timp a stat cheia acolo?

— Până la 5 oare d. p. atunci eară am descuiat ușa. Mai întaiu veniră cei trei șechteri și fostul Șechter Emanuil Taub, Herman Rosenberg și Iacob Süszman. Mai tîrziu veniră și alții, de acăr nume nu-mi mai aduc aminte.

— Unde au ascuns cadavrul lui Ester?

Aceasta nu o sciu.

— De ce nu le-ai spus D-ta acestea la prima D-tale ascultare?

— M'am temut, că tata mă va alunga apoi din casă.

— Ce te-a îndemnat pe D-ta eri, când ai venit cu comisariul de siguranță și cu un alt domn în Nagyfalu, să depui? Te-a amenințat cineva sau doară te a silit cineva?

— Nu m'a amenințat și nu m'a silit nimenea, ci după cină era, când îmi dîseră domnul comisariu de siguranță și celalalt domn, că le pare rău, că eu am să vin în temniță, să spun numai adevêrul și nici mie, nici tatălui meu nu se va întâmpla nimica. Eu mi am tras sama și m'am decis să spun, de bună voie adevêrul. Aceasta o am și făcut.

Se cetesce, verifică și subscrie.

Moritz Scharf m. p.

Iosif Bary m. p.
jude investigător.

Loterie.

Sâmbăta 16 Iunie n. 1883.

Timișoara:	55	24	26	6	59
Viena:	68	60	42	40	87

Mercuri 20 Iunie n. 1883.

Brün:	69	11	51	9	10
-------	----	----	----	---	----

Nr. 146.

[426] 2—3

CONCURS.

Pentru întregirea parohiei de a III-a clasă Bățalariu cu filia Bretea română în protopresbiteratul gr. or. al Hațegului, se escrie a doua oară concurs cu termenul de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Roman.“

Emolumentele sînt:

a) Dela parochia Bățalariu:

1. Folosirea a 1 ½ jug. pământ arătoriu și fînaș.
2. Dela fie-care fum de casă — în număr de 70 fumuri câte o ferdelă, — măsură de 30 litre cucuruz sfărmit în boambe.
3. Dela fie-care fum de casă: o di de lucru.

4. Stolele statorite în Sinodul parochial la 23 Maiu 1882.

b) Dela filia Bretea română:
5. Folosirea cimiteriului și 400 stîngini cuadrați pământ arătoriu.

6. Dela fie-care fum de casă în număr de 40 fumuri, câte una ferdelă de 30 litre, cucuruz sfărmit în boambe.

7. Dela fie-care fum de casă câte o di de lucru.

8. Stolele îndatinate, statorite în sinodul parochial la 30 Maiu 1882.

Doritorii de a ocupa acest post au a și așterne suplicile lor instruite conform prescrișelor statutului organic și ale regulamentului pentru parohii până la termenul sus amintit.

Hațeg, 27 Maiu 1883.

În conșlegere cu comitetul parochial.

Ioan Rațiu m. p.,
protopresbiter.

Nr. 583.

[425] 2—3

Anunțiu.

Luni în 30 Iulie a. c. st. nou la 9 oare din di se va esarînda pe calea licitațiunei moara alodială cu 6 petri pe timp de 3 ani începînd din 1 Octomvre 1883 până la 30 Septemvre 1886 și dreptul de crîjmărit pe 6 ani începînd din 1 Ianuarie 1884 până la ultima Decemvre 1889 în cancelaria comunală, loco Lăncrêm.

Punctele de licitare se pot ceti în oarîle de cancelarie în cancelaria comunală. Lăncrêm în 12 Iunie 1883.

Primăria comunală.

Publicare de licitațiune.

Vineri în 22 Iunie 1883 dimineața la 10 oare se vor vinde licitându în casa de sub Nr. 25 strada Urezultui cupătoare, uși bune de întrebuintat, feresti, zaruri.

[427] 1—1

„Furnica“

cassă de economii
în Făgăraș.

După ce în adunarea generală constituantă diu 15 Iunie a. c. sau votat statutele societății spre așî pute societatea începe activitatea, sînt provocați prin aceasta Domnii acționari, ca în termen de 30 de zile dela adunarea generală, adecă până la 14 Iulie a. c. st. nou se binevoiască a plăti a doua rată cu câte 20% de fie-care acțiune, la mâna Domnului cassar, Nicolae Cosgarea în Făgăraș.

Făgăraș, 16 Iunie 1883.

Aesandru Micu m. p., Ilariu Duvlea m. p.
președinte.

Nicolae Cosgaria m. p.,
cassar.

[428] 1—1